

4.8. Pedagogical System of Forming the Capacity for Creative-Innovative Activity of Future Physical Culture Teachers

4.8. Педагогічна система формування здатності до креативно-інноваційної діяльності майбутніх учителів фізичної культури

Парадигма сучасної освіти спрямована на пріоритет особистісного розвитку і самореалізації студента, розкриття його творчого потенціалу [2]. Це актуалізує проблему підготовки майбутніх учителів фізичної культури до творчої праці, використання новаторства у професійній діяльності, формування здатності критично мислити, обґрунтовано відстоювати власну ідею, реалізовувати інноваційні педагогічні впливи (підхід, технологія, методика).

Незважаючи на те, що проблема творчості у праці вчителя фізичної культури періодично ставала однією з важливих у психолого-педагогічній науці (А. Ісаєв, А. Деркач, Б. Шиян, М. Віленський, В. Філанковський, С. Бегідова та інші), сучасний стан фізичного виховання, наповнює її новим змістом. Особливу значимість даній проблемі надають: інформатизація і гуманізація освіти; реформування навчально-виховного процесу у відповідності до сучасної ідеї розвиваючої освіти; перехід від набуття великої кількості знань студентом до розвитку його здібностей; зміна предметної організації змісту навчання на міжпредметну, з виходом на «надпредметність»; актуалізація формування науково-педагогічного світогляду особистості [7] та на його основі – необхідної компетентності й здатності до креативно-інноваційної діяльності (КІД).

Більшість студентів під час проходження педагогічної практики відмічають необхідність не стільки здобутої сукупності «знань, умінь, навичок», які безсумнівно важливі й потрібні, скільки у сформованості здатності до КІД, яка перетворює надбані компетентності в індивідуально-творчий стиль і майстерність учителя фізичної культури. При цьому система підготовки фахівців у галузі фізичної культури залишається орієнтованою, в основному, на професійне становлення, і лише декларативно підтверджує необхідність творчого саморозвитку майбутнього вчителя.

Таким чином, загострюється суперечність між об'єктивною необхідністю у ефективних творчих учителях фізичної культури та реальними можливостями їх підготовки, що потребує визначення факторів, які сприяють сформованості у них здатності до КІД. Розв'язання даної проблеми дозволить підвищити ефективність всієї системи навчально-виховного процесу на факультеті фізичного виховання, а відповідно буде сприяти максимальній підготовці студентів до майбутньої педагогічної діяльності, дозволить швидше їм адаптуватися (не лише пристосуватися до умов діяльності, але і мати здатність їх змінювати) та саморозвиватись й самоудосконалюватись на шляху досягнення

професійної майстерності. Реалізація розвитку креативно-інноваційної здатності у майбутніх учителів фізичної культури в процесі їх підготовки має розглядатись як система, елементи якої взаємопов'язані і взаємообумовлені (рис. 1).

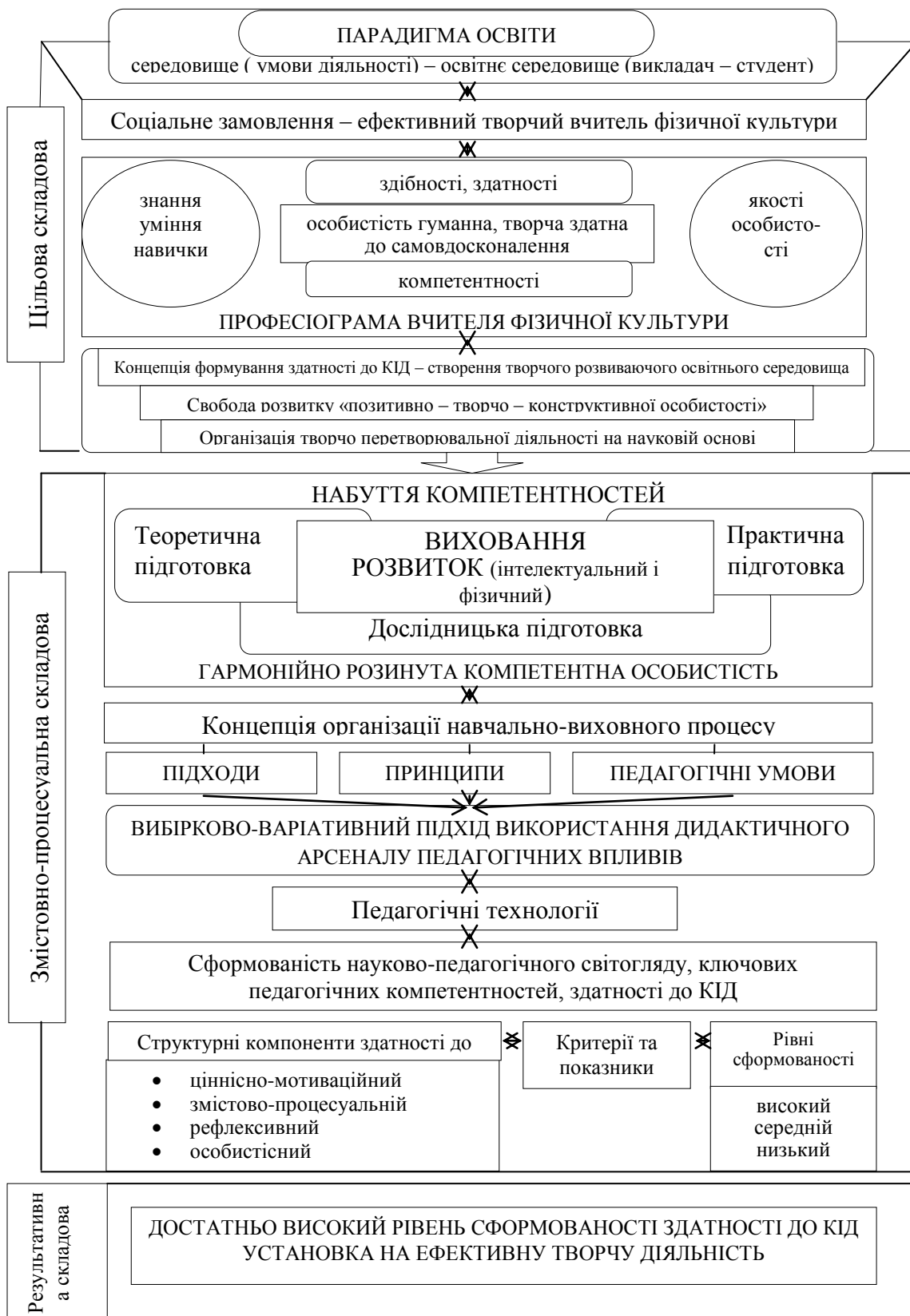

Рис. 1. Педагогічна система формування здатності до креативно-інноваційної діяльності майбутніх учителів фізичної культури, як передумова їх професійної готовності

Цілісність реалізації даної структурно-функціональної педагогічної системи забезпечується *системоутворюючим фактором* – сформованістю у майбутніх учителів фізичної культури здатності до КІД з установкою на ефективну творчу працю (результативна складова). Дану здатність ми розглядаємо, як інтегративну характеристику особистості вчителя фізичної культури, яка забезпечує йому успішність діяльності в типових і неординарних педагогічних умовах. Креативно-інноваційна здатність дозволяє доцільно розробляти, моделювати засоби педагогічного впливу й ефективно застосовувати їх в практиці фізичного виховання [3]. Важливим компонентом даної системи є цільова складова, яка ґрунтується на соціальному замовленні – ефективний творчий вчитель фізичної культури, від професійної діяльності якого залежить стан здоров'я, гармонійний фізичний розвиток і всебічна рухова підготовленість підростаючих поколінь до високопродуктивної праці й захисту Батьківщини.

За останні роки професіограма вчителя фізичної культури зазнала змістовних змін через переосмислення його діяльності відповідно до сучасної парадигми освіти. Аналіз різних підходів до розробки складових професіограм (А. Маркова, Е. Вільчковський, Н. Кузьміна, С. Сластьонін, С. Сисоєва та інші) дав змогу розробити гіпотетичну прогностичну модель вчителя фізичної культури у відповідності до сучасних змін у освітньому просторі (за допомогою прогностичного професіографування). Модель особистості вчителя фізичної культури – це системна інтегральна характеристика особистості, що представляє сукупність: знань, умінь, навичок для виконання функціональних обов'язків учителя; якостей особистості, якими повинен володіти вчитель (професійно-значущі й особистісні риси); здібностей і здатностей; компетентностей.

Враховуючи парадигму сучасної освіти, державний стандарт освіти, загальні вимоги освітньої характеристики учителя фізичної культури та соціальне значення його праці, узагальненим взірцем учителя-професіонала є вчитель фізичної культури, як особистість гуманна, компетентна, творча (розвинуте педагогічне і науково-педагогічне дослідницько-інноваційне мислення [2]), здатна до самовдосконалення.

Вчитель фізичної культури – провідник цінностей загальної культури людства, складовою якої є фізична культура, для нього важливо вміти ефективно управляти фізичним і духовним розвитком особистості. Мати здатність творчо й доцільно використовувати відомі освітні, виховні, оздоровчі технології та обґрунтовано впроваджувати новітні підходи, власні освітні технології.

На наш погляд, сформований науково-педагогічний світогляд [7], фахові компетентності, здатність до креативно-інноваційної педагогічної діяльності [3, 4] ефективного вчителя є головним фактором його успішної педагогічної діяльності. Відповідно до визначеної прогностичної моделі вчителя фізичної культури має відбуватися організація навчально-виховного процесу у вищому

навчальному закладі (ВНЗ) взагалі та на факультеті фізичного виховання, зокрема.

Аналіз різноманітних напрямів, щодо формування й розвитку творчості особистості (П. Торранс, К. Роджерс, В. Сластьонін, О. Абдулліна, В. Моляко, А. Морозов, С. Сисоєва, А. Хуторський), власний педагогічний досвід дозволив нам обґрунтувати концептуальні та дидактичні основи методики формування здатності до КІД майбутніх учителів фізичної культури.

Загальною *концепцією* формування здатності до КІД майбутніх учителів фізичної культури є створення творчого розвиваючого освітнього середовища. Важливими аспектами якого є: свобода розвитку «позитивно-творчо-конструктивної» особистості студента, який має потребу до пошуку, ініціативність, незалежність думки, націленість на успіх, толерантність до оригінальності іншої особистості тощо; перехід від предметно-інформаційної освіти до професійно-діяльній, від констатуючої до випереджаючої і перспективної, від репродуктивної до креативної (організація творчо-перетворювальної діяльності на науковій основі [8]). Дотримання цілісності й інтегративного характеру теоретичної, практичної і дослідницької підготовки буде сприяти формуванню й розвитку у майбутніх учителів з фізичної культури здатності практично діяти, творчо вирішувати конкретні педагогічні ситуації та різноманітні задачі. Гармонійно розвинута особистість є необхідною умовою оволодіння методологічними засадами майбутньої професійної діяльності вчителя фізичної культури. Виховання і розвиток (інтелектуальний і фізичний) є фундаментальною основою діалектичної взаємодії з навчанням студентів та формуванням у них ключових педагогічних компетентностей.

При цьому важливим аспектом є здатність особистості до саморозвитку, самовдосконалення, самоактуалізації, що створює передумови для постійного творчого зростання, розвитку себе як суб'єкта професійної діяльності. Як зазначає С. Бегідова, лише тоді, коли особистість починає свідомо творити саму себе, добудовуючи необхідні їй елементи, вона стає суб'єктом соціальної творчості, формуючи себе як особистість всебічну і гармонійну [1].

Таким чином, для досягнення необхідної здатності до КІД необхідно змінити акценти в підготовці майбутніх учителів фізичної культури з накопичення ними педагогічних компетенцій до дієвого їх застосування в практиці у змінних умовах освітнього простору. Змістовно-процесуальна складова педагогічної системи є відображенням авторської методики формування здатності до КІД у майбутніх учителів фізичної культури, яку ми здійснюємо в навчальному процесі з професійно-педагогічних дисциплін, в організації студентської науково-дослідної роботи та в процесі педагогічної практики. Провідною ідеєю реалізації нашої методики є діалектичне використання дидактичного арсеналу педагогічних впливів (принципи, методи,

форми, методичні підходи, стимулювання тощо) на основі вібірково-варіативного підходу для розробки доцільних педагогічних технологій розвитку креативно-інноваційної здатності студентів. Доцільність визначається дотриманням принципу формально-евристичної єдності (В. Платонов), який передбачає діалектичний баланс між традиційними технологіями і новаторством.

Ефективність навчально-пізнавальної діяльності студентів на всіх етапах навчання від мети до результату визначається сукупністю *підходів* (особистісного, компетентнісного, акмеологічного, аксіологічного, діяльнісного, евристичного, управлінського, синергетичного, рефлексивного [5]), *принципів* (загальних і специфічних: гуманізації; єдності теоретичної, практичної і дослідницької діяльності; саморозвитку; розвиваючого навчання; проблемності; маєвтики; інтуїтивно-емпіричної та формально-евристичної єдності).

Функціонування методики розвитку креативно-інноваційної здатності майбутніх учителів фізичної культури можливе при забезпеченні певних *психолого-педагогічних умов*: створення сприятливого освітнього середовища; створення домінуючої мотивації на успішне само формування та зростання педагогічних компетентностей студента; перехід від репродуктивної діяльності в навчанні до домінування креативної діяльності, самоосвіти в процесі учіння; регулярна активація, підкріплення, стимулювання самостійного підходу, оригінальності у вирішенні різноманітних творчих завдань; створення умов для співтворчості; творче використання викладачем дидактичного арсеналу педагогічних впливів [6].

Творчий пошук студентів активізують такі форми роботи, як розробка і захист індивідуальних або колективних проектів; розробка та захист власного освітнього продукту (як під час засвоєння навчальних дисциплін, так і під час складання іспитів); долучання студентів до створення дидактичного арсеналу засобів, технологій, проектів; виконання дослідницьких завдань; вирішення психолого-педагогічних ситуацій тощо. Впровадження їх в практику дозволяє студентам розвивати такі якості, як самостійність мислення, допитливість, оригінальність, впевненість у собі, дослідницьку компетентність, загально-педагогічну та діялісно-практичну креативно-інноваційні здатності.

Особливістю нашого підходу є організація пошукової креативно-евристичної діяльності студентів [6], забезпечення постійного творчого пошуку та створення сприятливого для цього середовища з метою досягнення відчуття радості відкриття, підсилення мотивації до навчання та забезпечення безперервної тяги до знань та їх розуміння, до самоформування та самовдосконалення. Для цього необхідно створення установки у студента на постійний пошук і здобування (а не отримання) знань, на формування педагогічних вмінь адекватного, доцільного і ефективного застосування їх в майбутній професійній діяльності.

Таким чином, запропонована методика є спробою змінити акценти навчально-виховного процесу в підготовці учителя фізичної культури з накопичення педагогічних компетентностей на вміння раціонального застосування їх в майбутній професійній діяльності. Рівень здатності до креативно-інноваційної діяльності майбутніх учителів фізичної культури залежить від сформованості науково-педагогічного світогляду студента (який забезпечує позицію, переконання, цінності й мотивацію поведінки особистості) та вмілого використання ним педагогічних компетентностей (здатностей до точного управління вирішенням педагогічних задач у професійній діяльності).

Дієвість педагогічної системи формування здатності до креативно-інноваційної діяльності майбутніх учителів фізичної культури полягає у взаємоспівдії її компонентів на основі інтеграції та безперервності пошуку необхідних компетентностей для досягнення установки на ефективну творчу працю, професійної готовності, педагогічної майстерності.

Література

1. Бегидова С. Н. Теория и практика профессионально-творческого развития личности в процессе подготовки специалиста физической культуры и спорта: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01, 13.00.04. – Майкоп, 2001. – 439 с.
2. Біла книга національної освіти України / Акад. пед. наук України; за ред. В. Г. Кременя. – К., 2009. – 376 с.
3. Лисенко Л. Л. Перспективи формування у майбутніх вчителів фізичної культури здатності до креативно-інноваційної діяльності // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15 / За ред. Г. М. Арзютова. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013, Том 1. – Випуск 7 (33). – С. 467-472.
4. Лысенко Л. Л. Удосконалення дидактичного забезпечення підготовки майбутніх учителів фізичної культури в аспекті розвитку здатності до креативно-інноваційної діяльності // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка [текст] Випуск 112 / ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка; гол. ред. Носко М.О. – Чернігів: ЧНПУ, 2013. (Серія: педагогічні науки). – С. 164-168.
5. Носко Н. А., Огиенко Н. Н., Лысенко Л. Л. К вопросу о проблеме креативно-инновационной подготовки будущего специалиста по физической культуре // Пути повышения качества профессиональной подготовки педагога: материалы Международной науч.-практ. конф. г. Мозырь, 29-30 марта 2012 г. – Мозырь: УО МГПУ им. И. П. Шамякина, 2012. – С. 77-78.
6. Огієнко М.М. Фактори, які обумовлюють креативно-евристичне мислення і його розвиток у системі професійної підготовки фахівців в галузі фізичної культури і спорту / М.М.Огієнко, Л.Л.Лисенко, П.М.Огієнко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. – Чернігів : ЧНПУ, 2012. – № 98 (том 2). – С. 111-116.
7. Огієнко М.М. Формування науково-педагогічного світогляду особистості як основи професійної підготовки фахівців в галузі фізичної культури та спорту // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. – Чернігів: ЧНПУ, 2011. – № 86 (том 2). – С. 398-403.
8. Педагогика физической культуры и спорта : учебник для студ. высш. учеб. заведений / [С.Д.Неверкович, Т.В.Аронова, А.Р. Баймурзин и др.]; под ред. С.Д.Неверковича. – М. : Издательский центр «Академия», 2010. – 336 с.